

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІДОКРЕМЛЕНИЙ ПІДРОЗДІЛ «МИКОЛАЇВСЬКА ФІЛІЯ
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ КУЛЬТУРИ І
МИСТЕЦТВ»**

**ФАКУЛЬТЕТ МИСТЕЦТВ
КАФЕДРА ХОРЕОГРАФІЇ**

**Липа Марія Олександрівна
ХОРЕОГРАФІЧНА КОМПОЗИЦІЯ «У ВІЙНИ НЕ ЖІНОЧЕ ОБЛИЧЧЯ»**

Пояснювальна записка
до творчого проєкту – кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня «бакалавр»
зі спеціальності 024 «Хореографія»

Науковий керівник:
кандидат мистецтвознавства, доцент
Сапак Н.В.

Миколаїв – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи реалізації творчого проєкту	
«Хореографічна композиція «У війни не жіноче обличчя».....	7
1.1. Військова ескалація на Сході країни, як підґрунття у створенні твору «У війни не жіноче обличчя».....	7
1.2. Першоджерела народно-сценічних танців відтворюючих національно-патріотичні ідеї країни.....	13
1.3. Історичні та літературно-художні образи жінки-захисниці.....	21
1.4. Трансформація відтворення сюїти у змішаній сучасній формі мистецтва.....	31
Висновки до першого розділу.....	35
РОЗДІЛ 2. Художні особливості творчого проєкту	37
2.1. Лібрето	37
2.2. Форма, жанр, стиль; ідейно-тематичний аналіз	37
2.3. Композиційно-архітектонічна побудова	39
2.4. Сценарно-композиційний план	41
2.5. Дійові особи та їх характеристика	43
2.6. Характеристика музичної основи хореографічного твору	44
2.7. Сценографія	44
ВИСНОВКИ.....	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	49
ДОДАТКИ	53

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми творчого проекту.

Наша країна вже 30 років стоїть на шляху до самостійної держави. В умовах розбудови української державності зростає інтерес до проблеми відродження національної культури. Визначне місце в системі формування національної свідомості українців, поряд з народною піснею, посідає український народний танець. Саме сьогодні актуально зберегти територіальну цілісність, а й відновити свій український родовід. Усі українці-діти, батьки, діди, сестри, брати, жінки, чоловіки стають на захисті України та відновленні культурних цінностей. Саме танець постає одним із способів популяризації національно-патріотичних ідей та розкриває тему війни. Піднімає інтерес глядача до проблематики теми та поширення її серед суспільства.

Українське хореографічне мистецтво дуже різноманітне, має певну регіональну специфіку, свою техніку виконання. Є багато народно-сценічних танців відтворюючих національно-патріотичні ідеї країни але немає жодної, щоб висвітлювала у повному об'ємі жіночий патріотизм. У всі часи жінка-берегиня сімейного вогнища, родючості, домашнього затишку. Але, на превеликий жаль, війни та негаразди у соціальній сфері, завжди потребують від жінки мужності і сили. Сьогодні, у цивілізованому світі, жінки змушені боротися не лише з ворогом, а й з гендерними стереотипами та відвоювати рівні права із чоловіка. Ми різні, але рівні. І незважаючи на те, що у війни не жіноче обличчя, це суцільний жах, жінки на рівні із чоловіками стали на захисті своєї Батьківщини.

Тому темою творчого проекту було обрано «Хореографічна композиція «У війни не жіноче обличчя»».

Готуючись до підготовки своєї роботи та переглядаючи різні документи акцент зроблено на постановчій експресії найпотужнішого душевного зламу у найсучаснішому стилі, невідривно поєднаному з музикою. Багато переглянула матеріалів щодо ролі жінки у війні і велике враження справив твір Євгенії Подобної «Дівчата зрізають коси», як це було давно і якою стала актуальною

вибрана тема бакалаврської роботи. Ми, Україна, своєю кров'ю виборюємо свободу і незалежність! Саме сьогодні і зараз наша країна потерпає від загарбників. Без об'явлення війни, 24 лютого 2022 р., «росія»* напала на Україну близько п'ятої години ранку.

Прокинулась від гуркоту і шуму, який лунав по всьому місту, жодної офіційної інформації. Суцільний страх. Пізніше дізналась, що це гул було чути від пролітавших воєнних літаків і потужних вибухів. Мої персонажі взяті з мого життя. Життя моєї країни. Героїчних жінок Маріуполя, Бучі, Ірпеня, України... Жінка-воїн, жінка-мати, жінка-лікар, жінка-спортсмен, жінка-вчитель, жінка-поліцейський, жінка-волонтер... Всюди смерть, жахи, біль... Але, попри всі негаразди, МИ ПЕРЕМОЖЕМО!

Мета творчого проекту – створення хореографічної сюїти за обраною темою.

Завдання творчого проекту:

- реалізувати на практиці мету творчого проекту;
- обґрунтувати теоретичні основи творчого проекту;
- розкрити ідейно-тематичне та композиційне рішення постановки;
- обґрунтувати засоби художньої виразності творчого проекту.

Новизна творчого проекту полягає в:

- режисерські знахідки - організація драматургічної дії із застосування різних форм та методик для підготовки сюїти за обраною темою, створення єдиного пластичного звукового і, головне – смислового сценічного образу у призмі своєї уяви та психофізичного стану.

- лексичні знахідки — єдність змісту й форми сюїти через її природність, безпосередність. За допомогою дуже простих за виконанням рухів показати яскравий сильний і мужній жіночий характер. Співвідношення складної психологічної характеристики жіночого образу доброї матері, берегині із «Валькірією», на основі простої і своєрідної образно-характерної лексики сюїти.

- стенографічних знахідок – створення патріотичного твору у якому поєднанні дійове та психологічне начало. Своєрідна розповідь засобами

хореографічного мистецтва про жінку-визволительку, як образ самого життя та зображення глибини психології від дівчини до жінки-захисниці і жінки-матері, всі нюанси та відтінки душевного стану.

- застосуванні авторських методів (методик, педагогічних технологій, форм роботи та ін.) роботи:

- методика роботи над постановкою має декілька складових частин. Це визначення теми та збір матеріалу. I- підбір музики, що відповідає твору для розкриття змісту. Відбір рухів, стилю виконання твору, тощо. II- практична робота.

- постановочна робота це процес розучування постановки. Знайомство із музикою, малюнком танцю на сцені, вивчення послідовності рухів та танцювальних переходів, розгляд всіх партій. Створення танцювального образу і вибудовування музично-пластичної композиції.

- репетиційної роботи з виконавцями. Перевірка окремих партій та всього танцю. Відпрацьовування чіткого виконання рухів. Репетиційна робота над образами та манерою виконання.

- оригінального поєднання форм роботи це своєрідна трансформація різних напрямків в одне ціле. Танець та акробатика, гімнастика, цирк, мода, тощо. Така змішана форма мистецтва створила новий художній стиль – контемпорарі (контемп). Саме він зможе відтворити мету проекту. Такий стиль потребує використовувати різні форми роботи. Окрім фізичної підготовки слід використовувати навчання із розвитку акторської майстерності та індивідуальний підхід. У зв'язку із карантинними обмеженнями важко організувати планомірну постановочну та репетиційну роботу. Можливо актуальними стали б он-лайн заняття, що потребують більшої підготовки керівника але наразі підготовча робота з колективом зупинена у разі воєнних дій.

Практичне значення творчого проекту. «Хореографічна композиція «У війни не жіноче обличчя»» може бути продемонстрована як цілісно, так і окремі танці, що до неї входять на сценічних майданчиках різного типу: від камерних розважальних закладів, рекреаційних зон просто неба до провідних концертних та

театральних залів України та світу. Тема жінки на війні та у мирному житті сьогодні досить актуальна. Жінки нарівні із чоловіками боронять нашу Батьківщину від рашистської навали із зброєю в руках. Сьогодні у лавах ВСУ, невідома точна цифра але у грудні 2021 р., зазначено 22 % становлять жінки. Саме тому, що поряд із чоловіками такі тендітні на вигляд але дуже сильна стать морально, дає їм насагу бути ще сильнішими, ще сміливішими.

Мистецькі (хореографічно-технологічні, педагогічні та ін.) знахідки стануть у нагоді практикам та теоретикам хореографічного мистецтва.

Участь танцівників у проєкті буде сприяти підвищенню їх виконавського рівня, розширити акторський діапазон, вони зможуть отримати сталі навички у виконанні контемпорарі.

Виховна роль творчого проєкту є не тільки просвітницька, а надає можливість танцівникам та глядачам зануритись у глибину національно-патріотичного змісту сюїти та психофізичного забарвлення багатьох питань людства. То яке ж насправді обличчя у війни? Чи дійсно місце жінки зі зброєю на передовій? Де місце жінки?

Апробація творчого проєкту. «Хореографічна композиція «У війни не жіноче обличчя»» буде презентована на екзамені з «Мистецтва балетмейстера».

Структура та обсяг пояснювальної записки. Бакалаврська робота містить у собі вступ, два розділи, висновки та список використаних джерел (11 найменувань, 29 електронних ресурсів), додатків (4 позиції). Всього вона складається з 59 сторінок, з них основного тексту – 50 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТВОРЧОГО ПРОЄКТУ

«ХОРЕОГРАФІЧНА СЮІТА

«У ВІЙНИ НЕ ЖІНОЧЕ ОБЛИЧЧЯ»»

1.1. Військова ескалація на Сході країни, як підґрунття у створенні твору «У війни не жіноче обличчя»

Людина завжди шукає істину. Виникла потреба розібратись, то яке ж обличчя у війни насправді? Чи слід спростувати це твердження, чи підтвердити його реальність. Тому був вибраний бакалаврський проєкт під назвою: «У війни не жіноче обличчя». Така філософська тема потребує ознайомлення з різними джерелами, що мають допомогти проаналізувати їхній зміст для встановлення істини цього значення у переосмисленні автору проєкту. Розібратись, що є першоджерелом для підготовки будь – якого проєкту. Як впливає час на розвиток культури і який вклад вносить молодь у збагачення національних традицій. Розглянути всі види, стилі мистецтва у спектрі різних проміжків часу. Вплив науково-технічного прогресу на розвиток і взаємодію культури та науки. Чи насправді психофізіологічний стан автору закладається у творчому проєкті і є підґрунттям для реалізації його ставлення до того, що відбувається. Всі ці питання поступово буде розглянуто у авторському проєкті шляхом аналізу зібраних матеріалів та покладено в основу «Хореографічна композиція «У війни не жіноче обличчя»».

Підготовка до бакалаврської роботи була розпочата ще у літку 2021 р. Збір матеріалів не обмежувався часовими рамками але обмежувався вибраною темою. Незважаючи на актуальність теми виявилось, що вона недостатньо розкрита у творчості. Має історичні суперечності сьогодення та пропагандистське спрямування. Тому збір матеріалів був насичений інформацією з мас-медіа, мережі Інтернет і має більш документальний, бібліографічний та сигнальний

характер, а також авторській підхід. Можна багато аналізувати чому повсяк час відбуваються війни які супроводжують людство на всьому шляху його розвитку та філософствувати щодо життєвих проблем життя – буття нескінченно. Можна це пояснити словами української режисерки Станевої Т.: « ... коли закінчується слово, культура, як зброя, коли відсутня інформаційна політика, до бою вступають танки». [26] Письменники, вчені, філософи намагаються пояснити феномен війни, зрозуміти причини її появи. Трагедія поколінь людей, пережили війну, але у своїх серцях пронесли крізь все життя пам'ять про тих хто віддав свої життя. Завдяки чому не втратили людяність. Кожна сім'я у своїй родині передає на генетичному рівні цей біль, страх та смуток. Мій прапрадід пройшов дві світові війни ХХ ст.. Двічі був у полоні, двічі у концентраційних таборах, мав два номерних тавро на руці. Мої прадіди воювали у Другій світовій війні і захищали світ. Я, їх ніколи не знала, але вони живуть у моїй пам'яті завдяки бесідам у сімейному колі, старим фото, що зберігаються у сімейному альбомі.

Війна була поряд зі мною вісім довгих років. Знову брати і сестри пішли добровільно захищати нашу країну на Донбас та Луганськ. Їх називали героями, переможцями, але про жінок майже нічого не говорили. І як героїчно жінки не б'ються за свою державу та все одно більше уваги приділяється чоловікам. Книга спогадів Подобної Є. «Дівчата зрізають коси» розвінчала міф щодо жінки домогосподарки. Сповіді жінок – захисниць привернули увагу до гендерних питань і не важко зрозуміти чому зацікавив саме образ жінки на війні. Скільки б часу не пройшло, скільки б війн не завершено, скільки б жінки не робили задля перемоги але й досі вважається, що жінки не можуть бути на рівні з чоловіками. Навіть захищати свою вітчизну слабкі жінки можуть менше, ніж це роблять сильні чоловіки. Насправді, жінки стояли на фронті на рівні з чоловіками, незважаючи на більше фізичне і моральне навантаження. На війні немає статі, ти або захищаєш свою батьківщину або ні, в тилу чи на полі бою.

Хочу повторити слова дівчини - захисниці Юлії Матвієнко, дуже сильно сказала про те, чому жінки на війні: «Дивно, але найбільше мені дорікають, що я

не на своєму місці, «диванні патріоти», чоловіки, що не воюють. Вони люблять розказати, як я, жінка, маю поводитись і де моє місце. Я завжди охоче погоджуюсь: так, я не проти повернутись і бути з дітьми — як тільки ви всі прийдете на моє місце. Як тільки усі чоловіки, які нам дорікають, підуть на війну — ми повернемося, без питань... Хоч у війні немає нічого доброго — це біль і смерті. Але вона прийшла в наш дім, і в нас немає іншого виходу, як триматися, а Бог, якщо він є, усіх нас простить.» [5]

Всі творчі люди, які пройшли війну свої враження переносять у художній світ, мистецтво. Самовираження має різні грані та включає різні форми. У березні місяці ми переживали важкі часи але вони стали ще важчими коли світ дізнався про звірства загарбників на нашій українській землі. Відеопокази місць злочинів нелюдського свавілля у Ірпені, Бучі, Бородянки, Гомелі приголомшили на стільки, що починаєш розуміти, що не можна відсторонитися від побаченого: тортури, гвалтування, вбивства, братські могили замордованих дітей, підлітків, жінок, чоловіків та зруйновані будинки.

Весь світ облетіло фото руки вбитої жінки у місті Буча. Тіло розстріляної жінки пролежало місяць просто на дорозі. Фотокореспондентка «Суспільного» Серватинська Є. зробила знімок, що засвідчив не лише руйнування міст та сел, але й вбивства мирних жителів. Фото стало «вірусним» і швидко розповсюдилось у соціальній мережі. Воно стало символом страждань українського народу. За що їй вкоротили віку? Кому вона зашкодила? Про що вона мріяла? Яке було в неї життя? Якою вона була? Гарний манікюр і зламана доля. Саме по цій руці з яскравим манікюром рідні її впізнали. Її ім'я – Ірина Фількіна. Жінка так хотіла жити. Мріяла. Маючи певний життєвий досвід вона хотіла його змінити, наповнити різними яскравими кольорами майбутнього, вспіти всього навчитись та побачити багато нового. Вчила своїх доньок отримувати насолоду від життя. Почала змінюватись і у всьому знаходити радісні моменти. Про неї всі відгуки, як про світлу і позитивну жінку. Але не судилося.

Не можна бути пацифістом і відсторонитися від того, що відбувається у нашій країні не тільки українцям а й всій людській спільноті, всьому світу. Художники з «Волонтерської Анімації України»: Делибалт А., Гуденко О., Браславец Є., Спиривак Є., передали весь біль українського народу, який відчувався на 42 день протистояння у відео під назвою «Душі». Автором відеоролика став Олександр Гуденко. Прониклива та чуттєва музика накладена на звуки мирного життя, людського побуту та наче «дитячі малюнки» анімації на фоні розрухи змогли у своєму поєднанні передати таку глибину невиразного білю, наче мовчазний крик, цей творчий проект залужено названо реквіємом по безневинно загиблим. Душі людей, всіх живих істот, знищених міст і сіл, які мирно жили та мріяли про майбутнє і миттєво закінчили свій життєвий шлях. Це посвята всім мешканцям наших міст, для яких «завтра» ніколи не наступить: бабусі в інвалідному кріслі, закоханій парі, хлопцю на велосипеді, дітям та цілим родинам, сім'ї в автомобілі, мамі з немовлям на руках...

Хіба можна кривдити дитину? Жодна мати не може завдати болю своїй крихітці. Стільки жінок ціною свого життя рятували своїх дітей від неминучої загибелі. Це самий найвищий материнський героїзм. І діти повинні тепер жити за двох. Щоб неоціненний материнський дар – друге життя, був затребуваний. Врятований хлопчик із Гостомеля написав лист своїй загиблій матері: «Мамо! Цей лист — це подарунок тобі на 8 березня. Якщо ти думаєш, що даремно мене виховала, то ти не права. Спасибі за найкращі 9 років життя!» [3].

Не можна пройти повз таких трагедій. Вони накладають свій відбиток у душі кожного. Плекаємо надію, що у хлопчика буде все гаразд.

Всупереч війні народилося 36,5 тисяч немовлят, маленькі українці, хлопчики і дівчатка. Вони народжені наперекір долі. Їх можна порівняти з прапором, який гордо майорить над країною і дає наснагу вибороти перемогу заради їхнього щасливого майбутнього.

Фотокореспондентка «Суспільного» Серватинська Є. на завдання редакції щодо висвітлення фактів вторгнення «росії»^{*} зробила ще одне знакове фото. Із слів фотографа: «Я зробила це фото у Бородянці 6 квітня 2022 року. Рятувальники лише почали розбирати завали. Камінець за камінцем перебирали цілі будинки, що перетворились на попіл. Під завалами не було ознак життя... Проїшовши далі, я побачила стіну, в якій лишилися тільки двері в порожнечу і шапка. Це здивувало. Квартири більше немає, життя, яке там вирувало немає, а шапка неушкоджена... Тепер моє фото живе окремим життям...».[23] Бути одним із перших очевидцем заподіяного лиха і вміння сконцентруватись та вичленити головне із побаченого, це вроджений талант фотографа і його вміння реалізувати свій енергетичний потенціал. Скажімо - митець короткого жанру. У одній закарбованій миті життя – фотограф поєднує стільки філософського та емоційно потужного змісту, що фотографія набуває непередбачуваного резонансу

Кухонна шафа з керамічним півником, що стала символом стійкості і незламності українського народу, які залишилися висіти на стіні зруйнованої авіабомбою багатоповерхівки в Бородянці, тепер стала частиною нашого супротиву. Її демонтували і передали до Музею Революції Гідності. Наші дослідники також знайшли господиню, що перебуває в евакуації. Жінка тяжкої долі, що передчасно втратила свою родину, а тепер і майно. Вона розказала, що кухонну шафу повісив молодший син і поряд із півником стояв ще керамічний баран. Для неї самої також стало несподіванкою факт витривалості кухонних меблів із фігуркою на горі. Вона сама узагальнює в собі витривалість і незламність одинокої жінки, матері, що має вантаж втрачених дітей, вижила у важких умовах, не втрачає оптимізму та вірить у майбутнє. Наші українські жінки такі у всьому.

Цьому є підтвердження. Фото у Інстограм Сизько В. як бабуся пече паски в печі зруйнованого будинку в селі Горенка Київської області. Окрім печі нічого не залишилося. Жіночий героїзм і проявляється у його щоденній буденності. Хіба можна перемогти такий народ коли є такі жінки? Жіноча самобутність та

можливість реалізувати себе, знайти своє місце на війні у побуті чи із зброєю у руках, вражає.

Сьогодні саме фотографи і їхні творчі матеріали – фотографії можуть донести до загалу відображення війни у побутових речах. Вони стають відомими на весь світ. Героїня іншого фото - Анастасія Тиха, українка з гордо піднятою головою керує великою групою тварин, багато з яких – на візочках. З охопленого війною Ірпеня вивезли своїх підопічних - котів, собак, хамелеона, черепаху, хом'яка та павука. Свій героїчний вчинок зробили двічі. Повернулися до заблокованого міста і змогли знайти та вивести загублених тварин. Анастасія свій вчинок не вважає героїчним : «Тварини мені як діти. Дітей же не кидають» [22]. Вона разом із своїм чоловіком робили те, що вважали за потрібне. Це дуже нелегка справа. Людині страшно, а тут нажахані безпорадні тварини. Багато людей і волонтерів долучилися до цієї справи. Знайти своє місце у цей нелегкий час - дуже відповідально ставитися до свого близького кола.

Боротьба український людей виснажлива. Потребує фізичних та моральних сил для супротиву. Не можна воювати тільки з однією ненавистю у серці. Для майбутньої перемоги у серці повинні зароджуються паростки любові. Як червоні тюльпани, які розквітли на території зруйновного заводу «Азовсталь» у Маріуполі. Жага до життя у всього навкруги. З початку активних бойових дій побралися близько 8 тисяч пар. Знаковою подією стало весілля звільненого вояка взятого в полон. Тривалий час були відсутні відомості щодо долі військослужбовців з острова Зміїний. Весілля відбулося у Харкові, який знаходиться під постійними обстрілами загарбників. Життя продовжується. Заради людського щастя ми виборюємо свою незалежність і територіальну цілісність. Трагічне кохання та одруження пари з «Азовсталі». Щастя довжиною у три дні, обручки із фольги... І кохання довжиною на все життя!

Життя, у сьогоднішні воєнні часи, поєднує трагічні історії кожного українця і України в один загал. Піднімає національний дух завдяки простим героїчним вчинкам кожної людини. Отримує всесвітню підтримку. Знову піднято проблеми:

жорстокості і людяності, безстрашності і лякливості, жертвності і зрадництва. Читаючи новини та переглядаючи фото – відео репортажі з місць бойових дій та у тилу, пишаєшся тим, що ти українка. Що ми творимо історію і через певний час станемо її частиною. Ми повинні все запам'ятати і передати нашим нащадкам про те, що війна - це дуже моторошно, вона не розрізняє статі та віку, наш обов'язок пам'ятати всіх мирних жителів яких вбито та тих, хто віддав свої життя заради нашого майбутнього. І саме від нас, буде залежати, як ми збережемо та передамо нашу пам'ять про ці страшні роки в житті країни, досвід виживання та героїзм захисників так, щоб війни ніколи не повторювалися. Черпати натхнення для творчості у своїх переживаннях, співчутті, жалобі, ненависті до війни та передати нащадкам та дітям наших ворогів, що у війни не жіноче обличчя - це фантом смерті.

Як учасник багатьох творчих конкурсів та споглядач різних хореографічних проєктів, відзначила для себе, що часто судді занижують оцінки конкурсантів, що мають високі технічні навички. Обґрунтовуючи це тим, що у виконанні хореографічної композиції відсутнє душевне переживання яке не дає вийти за рамки технічної майстерності. Підготовка та реалізація проєкту «Хореографічна композиція «У війни не жіноче обличчя»» пройшла наскрізно через мою душу. Вибрана тема бакалаврського проєкту стала не просто актуальною. Про тему жінок на війні більше не можна мовчати, вони нарівно віддають своє життя із чоловіками. Знаходять своє призначення і місце у житті. Українські жінки - захисниці достойні генеральських погонів. Більше не можна замовчувати ту жертвність на яку ідуть заради свободи і миру не тільки чоловіки, а й жінки.

1.2. Першоджерела народно-сценічних танців відтворюючих національно-патріотичні ідеї країни

Коли літературне першоджерело є не тільки популярним, але піднімає та розкриває важливі питання, його завжди беруть до уваги і використовують для

основи своїх творчих доробків. Для створення нового, кожен митець розглядає канони стилю, жанру, засоби. Вбирає в себе все найкраще та переосмислює і відтворює вже своє бачення та почуття. Всі балетмейстери, письменники, художники шукають натхнення для своїх творів у інших роботах, навчаються майстерності, отримують певні навички. Але важливим у період створення є самі відчуття творця, час у якому він живе, почуття, які в душі і знаходять вихід у творчості. Саме так розвивається творча майстерність. Талант митця, накладений на історичну базу та душевні переживання знаходить самовираження у творчому проєкті. І чим більші душевні переживання тим яскравіший результат творчості. Це, творчий симбіоз людського продукту, у прогресії часу та у поєднанні першоджерел і сучасності з народженням нового прогресивного і актуального мистецтва. Мій творчий проєкт також включає в себе всі вище перераховані висновки.

На сьогодні існує дуже багато видів мистецтв в яких задіяна наша літературна першооснова. Кожен з них є дуже яскравим та цікавим, а що найголовніше, несе в собі важливі теми. Вони знайомлять молоде покоління з умовами того часу та сьогодні. Автори вважають, що не можна вибрати один найкращий приклад з поданих, адже кожен витвір мистецтва по особливому захоплюючий та важливий. Саме культура несе в собі генетичну пам'ять людства. Тож потрібно дізнатися про кожен з мистецтв трохи поближче.

24 лютого «росія»* розпочала військові дії в Україні. В наш дім прийшли загарбники які змінили порядок речей у нашій сім'ї та всесвіті. Страждання, розруха, смерть і жахи війни знайшли відголосок у художників. Вони висловлюють свої почуття у художні образи, які можуть бути сильнішими за слова. Саме сила мистецтва може бути переконливою та ефективною у підтримці віри у перемогу сильнішою за тисячі слів. Підтримку Україні у боротьбі за мир висловлюють художники зі всього світу. У мережі ІНТЕРНЕТ, на особистих сторінках з'явилися дуже проникливі роботи. Це особливий різновид творчості. Дуже актуальний за потребою часу. Він дуже відрізняється від художніх канонів

та підходах до створення. Наприклад, картина Дієго Веласкеса «Сдача Бреди», присвячена десятимісячній осаді іспанцями одного із голландських міст, була написана тільки через 10 років після історичного дійства 1634—1635 рр. для ушлявлення Філіпа IV. Тобто, такі монументальні полотна створюються через певні проміжки часи і мають історичне підґрунття для увіковічення пам'яті про перемоги. Сьогоднішні ілюстрації не мають такої творчої глибини у виконанні але мають такий же глибокий зміст, що для мене немає різниці між роботами Веласкеса та Соні Делон. Як і в хореографії так і в живописі всі фарби стилів змішуються і виходять за межі картини, стають 3D. І це ніяк не знецінює нові творчі течії поряд з майстрами, отримавшими всесвітнє визнання і зайнявшими перше місце законодавців художнього стилю, які мають своїх шанувальників та продовжувачів, а надає нове життя і новий виток розвитку. Наче народження дитини, що символізує не лише продовження роду людського а уособлює перемогу над усім тлінним, чварами, доводами тільки своєї правоти та віру у наше майбутнє.

Художники Америки, Польщі, Чехії, Узбекистану, Литви, України, тощо розмістили дуже змістовні та чуттєві роботи у соціальній мережі. Можливо, вони стануть колись муралами на відбудованих будинках у Харкові, Миколаєві, Маріуполі, Одесі,... Цих художніх робіт авторів із країн на тему відновлення миру в Україні досить багато: Shamsia Hassani, Сергей Майдуков, Оксана Мась, Оливер Джефферс, Митрий Школьный, Кароліс Страутникас і тд. Відгук же у моїй душі знайшла ілюстрація художниці Міри Казуми. Мене вразила її робота з обличчям людини. На чорному тлі картини - обличчя із відкритими очима та жовто-блакитними слізьми.

Не можна пройти повз робіт малечі яку війна не обійшла стороною – вони малюють малюнки для бійців на передову або продають їх і збирають гроші для допомоги ЗСУ. Так, волонтери у Хмельниччині запускають пілотний проєкт «Доброзахист діти». Для закупівлі необхідної амуніції захисникам, волонтери планують продавати дитячі малюнки та інші творчі вироби. Житомирчани

вкладають у кожен волонтерський посилку не тільки потрібні речі військовим а й малюнки дітей. Як розповів волонтер Ілля Грицанюк свій підхід та ставлення до такої ініціативи: «Ми хочемо, щоб хлопцям на передовій було зрозуміло, що вони стоять не дарма, що їм є за кого воювати, відчували моральну підтримку».[18] Для дітей проводять майстер-класи з художнього мистецтва. Це єднання поколінь допомагає дітям знайти вихід отриманих психологічних травм і продовжити їхнє нелегке дитинство..

У березні започатковано ініціативу Міністерством культури та інформаційної політики по збору дитячих малюнків для NFT-аукціону по збору коштів для допомоги дітям, постраждалим у війні. Автори ідеї кажуть: «Війна та мир в Україні на малюнках дітей стануть основою для найбільшого у світі маніфест-колажу, який назавжди залишиться в цифровій мережі за допомогою технології NFT». [2] Український проєкт під назвою «Mom, i see war» ("Мамо, я бачу війну"), зібрав вже понад 4 тис. дитячих малюнків про війну. Тут можна сказати, що для дітей першоджерелом стали події, обумовленні війною. Вони малюють ракети, танки, зброю. Саме зараз, в їхній душі зароджуються паростки майбутнього. Чуттєві дитячі художні роботи про те, чого не повинно було статися. У мирний час, коли сьогоднішні діти стануть дорослими – пережитий воєнний час і набутий трагічний досвід, зможе спонукати їх на творчий вихід у картинах, танцях, дослідницькій діяльності, тощо.

Мало інформації про хореографів. Не думаю, що вони перестали танцювати і творити. Так, великі сцені України зараз закриті але хореографи та творчі колективи продовжують працювати та накопичують отримані переживання і поки нереалізований потенціал у підтриманні своєї фізичної форми, набуття нових технічних навичок. Працюють над створенням великих хореографічних постанов. Цьому є приклад – хореографічна студія «Піруєт» у якій навчалася більше 10 років. У час ізоляції та доцільність самозбереження, творчі хореографічні колективи перейшли в режим он-лайн роботи. Колектив має свій сайт, на якому керівник розміщує всю інформацію про роботу колективу та здобутки. Одним з

останніх був розміщений відеоролик про результати отримання навиків у вивченні нового технічно складного елементу. Це підтверджує не тільки підтримання дітьми гарної фізичної форми, а потребу і жагу до танців. Кожна дитина вела відео зйомку свого виконання. Діти мали різні можливості, багато виїхали в евакуацію. Хто надворі, хто в маленькому куточку, хто у кімнаті виконував завдання та вів свій запис. Самим суттєвим стало не місце виконання, а діти та їхні очі. Такого старання, такого самовиразу мабуть не було навіть у танцкласі.

Хореографія поєднана з музикою та піснею. Різновидом першоджерел також можна вважати виконання пісень. Народні пісні набули резонансу і стали затребуваними у новому форматі.

Он-лайн флешмоб з авторською народною піснею у перші дні вторгнення росіян виконана акапельно Хливнюком А. на Софіївській площі столиці України Києві. Разом з українськими музикантами та співаками, пісню співають від мала до велика всі громадяни та співвітчизники нашої країни та просто небайдужі люди і відеоролик на YouTube каналі назбирав близько 10 млн. переглядів і це не край. У мережі Інтернет відео співочого українського флешмобу почали називати «вірусним». Це стало несподіваним та неочікуваним явищем. Відео має потужну зачіпку, на меті якої було привернути увагу глядачів до війни в Україні. Цей посил був почутий та підхоплено всесвітньою спільнотою людей, що переживають за війну на теренах нашої країни. А далі пісня розлетілася по всьому світу у новому форматі виконання південноамериканським музикантом The Kiffness та гуртом Pink Floyd. Завдяки YouTube набула розголосу не сама пісня «Ой у лузі червона калина», поширилася інформація щодо війни в Україні. Стало популярним не тільки виконання, а акцент на дії агресора проти мирних людей. Бо у людей більша довіра до так би мовити «сарафанного радіо», тому, що передається з вуст у вуста.

Що ж було першоосновою популярності пісні «Ой у лузі червона калина»? Флешмоб концерту "Доброго вечора! Ми з України!", чи пісня яка є частиною театральної постановки «Сонце Руїни». З офіційних історичних джерел є декілька версій підтвердженого авторства створення цієї пісні.

Одним, вважається автор і композитор Чернецький С. у співавторстві з Косак М., для театральної вистави Пачовського В. про гетьмана Дорошенка «Сонце Руїни» у 1914р.,. Саме постановка «Сонце Руїни» Чарнецького С. стала театральним успіхом і пісня набула популярності. Як зазначали очевидці: «Гра артистів на закінчене другого акту, коли старшина і військо козацьке захоплене промовою владики Тукальського і Дорошенка, вирушає при звуках музики і пісні у похід, робила таке сильне вражінє, так поривала і підносила національного духа, що на салі, виповненій публікою по береги, запанувала якась поважна, сьвяточна тишина, а зібраних проходила дрож зворушення і блестіли сльози на очах». [2] З того періоду цю пісню почали співати Українські січові стрільці і вона стала їхнім гімном. Хіба це не є беззаперечне визнання твору? Вважаю, що саме такі відгуки про результати творчої роботи – поетів, музикантів, балетмейстерів, акторів і всіх митців культури і є вершина нашої нагороди! Ми всі цього прагнемо.

Другим автором пісні вважають Пачовського В., що створив твір «Сонця Руїни» та пісню в якій згадується червона калина у 1912р. Та на ці неточності та авторство можна відповісти словами Чернецького С.: «У «Сонці руїни» ніхто тої пісні не знайде (в V дії співає Прися: «Чи я в лузі не калина була?»), та що Львів тої пісні не чув в театрі на згаданій драмі, бо там при кінці II дії співано «Гей не дивуйтесь» як і автор бажає. Аж в два роки пізніше, коли я за згодою автора приновив до сцени та обновили виставу «Сонця руїни», заступив я пісню «Гей не дивуйтесь» «Червоною калиною». Мелодія тої пісні є моя. Згармонізував її тодішний капельник п. Михайло Косак... «Сонце руїни» грали ми лише в Самборі, Дрогобичі, Стрию, Станиславові, Чернівцях і Чорткові». [10] Але ті зміни, що відбулись із фрагментами тексту пісні завдяки Чарнецькому С. не тільки «надихнули в неї нове життя», а зробили її більш мелодичною та звучною. [10]

Інші дослідники пісні «Ой у лузі червона калина» вважають її переробкою козацької пісні «Розлилися круті бережечки» з якої взято останній куплет.

Свого роду народження пісні відбулося і всі переробки, доповнення, вставляння та доопрацювання, авторство пішли їй на користь. Але це були не

останні зміни. В пісню наприкінці 1980-х років додавались окремі строфи Яценко Л. та Світличної Н.: «Не хилися, червона калино...». Їх також можна рахувати учасниками процесу створення і співавторами.

Аналізуючи можна зробити висновок, що авторів які створили або долучилися до створення пісні дуже багато, вони змінювали текст на потребу часу і пісня ставала тільки кращою, осучасненою. Також змінилося і виконання самої пісні, що зробило її народною улюбленицею знову. Тому, це є основою збереження народних традицій у сучасній обробці, змішання стилів, що отримує підтримку у молоді. Тому пісня в остаточному варіанті має народні корні але перероблена та більш вмотивована на потребу дня – це гімн нашого супротиву!

Також першоджерелами для створення образу сучасної жінки - воїтельки можна взяти з документальних відео, прості інтерв'ю дають змогу відчувати, що значить жінка захисниця. Хто вона? Яка вона? Чому вона стала захисницею?

На потребу часу, у останні роки, підготовлено документальні відео сюжети про жінок які служать у Нацгвардії. Жінки показують і розказують, що вони знають свою справу досконало і свій вибір зробили упевнено і без примусу. Багато дівчат продовжили сімейні традиції та вибрали воєнний фох. Інша частина захотіла випробувати себе на міцність і домогтися мати право захищати людей. Відеоролики такого патріотичного спрямування - це не призив всіх жінок і дівчат вступати до лав Збройних сил, а можливість мати вибір. В армії жінка залишається жінкою і ні в якому разі не губить свою жіночність. Її професія - захищати спокій і як не жінці знати що значить дитячий спокій, спокій своєї сім'ї. Саме зараз вони здійснюють героїчні подвиги, про які ми дізнаємося набагато пізніше. Вони спасають, допомагають і знищують ворогів. Поки не створено опер чи кіносеріалів та мало написано книг про наших українських захисниць, бо ще ростуть маленькі художники, балетмейстери, письменники для увіковічення їхнього подвигу.

Світ кіно має в своїй основі літературне першоджерело. Сьогодні, все більше виходить фільмів, присвячених військовим діям, а режисери все частіше звертаються до творів художньої літератури військової тематики. Режисерське та сценаристське поєднання бачення образів і подій літературного твору представляється на огляд глядачів. Сьогоднішні протиріччя і війна унеможливує звернення до літературно-художніх та інших мистецтво творчих робіт авторів пострадянського періоду. Виникла прірва між минулим та майбутнім між народами які мали одні історичні корні. Тому не можу до бакалаврської роботи включити творчі доробки із цієї тематики задля єдності наших громадян та уникнення російської пропаганди.

Для створення образів додатково переглядається багато історичних матеріалів для відтворення епохи. Найчастіше кінострічки мають першоджерелом дійсні історичні факти. Мені до вподоби фільми, що створені на потребу часу і мають збірні образи. Українських художніх кінострічок про жінок – захисниць не те щоб замало але вони відсутні зовсім, на мою думку. Тож для мене дійсним прикладом створення сучасного образу жінки воїтельки стала американська кінострічка.

Ми, всі, пам'ятаємо кінофільм «Солдат Джейн». Знятий режисером Ридли Скоттом у 1997р. Можливо це не найкращий зразок американської академії мистецтв. Але цей фільм якнайкраще відповідає потребам мого проєкту. У цьому фільмі підняте питання вибору та гендерної нерівності. Дискримінація у воєнно-морському флоті за статевою ознакою. Це яскраве відображення відношення до жінки-солдата чоловічої статі. Жінка виборола право воювати та можливість померти за свою країну. Цитата з кінострічки допомагає визначити жіночий вибір: «Чи бачите, у нас у США чверть усіх військових посад недоступна для жінок. Потрібно переламати таку ситуацію. Деякі стверджують, що жінки не створені для цього — «вони фізично слабші». А хіба ж треба бути сильним, щоб натиснути курок?».

І хоча головна актриса отримала нагороду «Золота малина» від американської сатиричної кінопремії у 1998 р, у номінації за погану акторську майстерність, це не принижує мети кінострічки щодо підняття проблеми, у самій найдемократичнішій країні світу, права жінки на свободу вибору та самовираження.

Підсумовуючи зазначені факти. Слід зробити висновки, що на розвиток хореографічного мистецтва впливають не тільки літературно-художні твори але всі різновиди і форми сучасного творчого та інформаційного самовираження. У сучасному світі розвитку набули безконтактні засоби спілкування посередством мережі Інтернет. Воєнні часи негативно вплинули на роботу творчих колективів для відпрацювання хореографічних постанов, трюків. Незважаючи на це, балетмейстер здійснює пошук нових форм самовираження. Розглядає всі можливі сумісні творчі спілки. Скажімо так, вважаю це часом збору теоретичного матеріалу для аналізу і підготовки до реалізації у майбутньому нового творчого продукту. Проводить аналогію з іншими видами мистецтва для взаємодії і взаємозбагачення. Бо це повинно бути поєднанням світла, кольору, форми, звуку, запаху, ефектів... При цьому хореографія не повинна розчинитися в цій спілці, а повинна мати своє обличчя і також вносити свій рівноцінний вклад у розвиток. Саме сьогоднішній час, реальні люди та їхня творчість надихнула створити «Хореографічну сюїту «У війни не жіноче обличчя».

1.3. Історичні та літературно-художні образи жінки-захисниці

У всі часи жінка - берегиня сімейного вогнища, родючості, домашнього затишку. Дуже подобається порівнювати жінку із слов'янською язичницькою богинею Макошею. Це - доброта, м'якість, ніжність. Війни роблять жінок більш сильними та витривалими.

На мою думку, якби всі люди знали історію світу, своєї країни, поважали її та робили висновки, то ніколи б не повторювали тих помилок, що призводять до

війн, краху імперій, цивілізацій. Саме читаючи книжки з історії, можна дізнатися про князів, гетьманів, полководців, тощо. Про людей які завойовували землі, керували державами, змінювали світ але вони всі - чоловіки. Де ж поділися жінки? Так склалося, про жінок в історії майже відсутня інформація. Але жінка створена, бути не тільки господинею і матір'ю. Чому великі справи, можуть, творити лише чоловіки? Всі ми знаємо Жанну Д'Арк. Жінка, яка захищала свою країну, але для цього їй знадобилося переодягнутися у чоловічий одяг та приховувати свою жіночність.

Жінка відрізняється від чоловіка фізичною силою, але не розумом. Завдяки тому, що жінки займалася домашніми справами, народжуванням і вихованням дітей, були дуже забобонними. Їм не вистачає часу на навчання та саморозвиток. З історії ми пам'ятаємо більше справи видатних чоловіків, які змінили світ. На війні також воюють чоловіки, а жінки у цей часі - лікують поранених, готують їжу, тощо. Хоча без жіночої підтримки та відданості жоден чоловік не зміг би воювати.

В історії кожної країни є немало видатних жінок, які були не лише хорошими матерями й господинями. Так на теренах України, у південній частині, в давнину, була заселена: кіммерійцями, скіфами, сарматами. За давніх часів тут мешкали і легендарні жінки-амазонки. За свідченням давньогрецького історика Геродота, амазонки були вправними вершницями, хоробрими, витривалими, дужими, які добре володіли мечем, бойовою сокирою, списом, луком зі стрілами. Ці жінки жили окремо, без чоловіків, були дуже войовничими, уславилися набігами на сусідів. У кожної з них була довга дівоча коса - ознака вільної, незалежної жінки. Звідси й українська назва амазонок - косачки, косачі.

Амазонки заселяли низ Дніпра, причорноморські й приазовські степи та багато інших територій. Серед їхніх занять були: скотарство, мисливство, рибальство хліборобство, ремісництво та військова справа. Історія амазонок пов'язана з виникненням могутнього племені сарматів - кочового народу, що прийшов до нас зі сходу. Історик Геродот засвідчив, що сармати почали свій рід

від амазонок, які виходили заміж за скіфських чоловіків. Давньогрецький лікар Гіппократ також зазначав, що сарматки їздили верхи, стріляли з лука, кидали дротики та не виходили заміж, поки не вб'ють трьох ворогів. Але додавав, що після заміжжя амазонки припиняли їздити верхи, аж доки не з'явиться необхідність у загальному поході.

Україна вирізняється серед сусідніх країн тим, що з давніх часів у нас чоловік і дружина в шлюбі мають рівні права. Прикладом самостійності жінки у вирішенні не тільки родинних проблем, а й державних, є княгиня Ольга. Велика княгиня Ольга стала першою жінкою - правителькою, яку церква вважає святою. Княгиня дбала про розвиток держави, прагнула, щоб про Русь дізналися інші європейські держави, здійснила багато перетворень. Вона запровадила чіткі норми збирання данини зі слов'ян - тобто тепер люди розуміли, скільки і чого мають віддати князям за захист своїх земель від ворогів. Княгиня тричі криваво помстилася древлянам за вбивство її чоловіка князя Ігоря. Середньовіччя було суворим, і життя тоді важило значно менше, ніж нині. Відомо, що Ольга намагалася прищепити на Русі християнство до князя Володимира Великого. Однак їй це не вдалося, бо люди здавна вірили в багатьох богів.

У період литовсько - польської доби українська жінка посідала доволі значне становище серед свого оточення. Це залежало не лише від статусу її чоловіка, а й від того, наскільки заможною була сама жінка. Проте жінка все одно не могла обіймати державних посад але вони належали до церковних братств, засновували школи, монастирі, богадільні, самі обирали собі наречених, виховували дітей, самостійно розпоряджалися власним майном, вели господарство. Закон охороняв життя, здоров'я, честь і особисту недоторканність жінки.

Козаки вважали, що коли чоловік образить жінку, то такий злочин «знеславить усе Військо Запорозьке». Дівчину - козачку чи шляхтянку ніхто не мав права силою віддати заміж. Одруження відбувалося лише з її доброї волі. Свобода наречених була головною умовою шлюбного права. Тривалий час на

українських землях існував цікавий звичай - право дівчини визволяти злочинця, засудженого на смерть, якщо якась дівчина виявила бажання вийти за злочинця заміж. Деякі жінки вищих станів здобували освіту, та й серед міщанок було багато письменних.

За часів козаччини були жінки, які відіграли значну роль у заснуванні церков і шкіл. Євангеліє, на якому нині присягають Президенти України, було створене завдяки жінці - княгині Анастасії Заславській. Жінки з багатих магнатських родин, а також із сімей козацької військової старшини інколи втручалися в політичні та військові справи. Деякі з них виявляли такий войовничий характер, що судова тяганина, поширена в тогочасному суспільстві, їх аж ніяк не задовольняла, і вони вирішували свої проблеми у збройних сутичках із сусідами, особисто очолюючи військові загопи. Жінки брали участь і у війнах та збройних конфліктах XVI–XVII століть. Особливо це стосувалося Південної України, близької до степу. Умови життя надзвичайно впливали на характери, робили жінок енергійними, активними, самостійними - не раз жінка вирушала разом з чоловіком проти ворога, брала участь у походах, сама командувала збройними загонами. В історії України були періоди, коли за часів козаччини саме жінка, а не гетьман, керувала всім. Під час гетьманування Івана Скоропадського його дружина Анастасія була правителькою держави. Вважається, що гетьман був слабкою людиною та безвільним політиком.

За довгої відсутності своїх чоловіків у службових справах, дружини заможних козаків, не раз брали на себе велике й складне господарство. Але все було не так гарно. Під гнітом кріпаччини селяни все більше загрузали в злиднях, і в жінок не було часу вже ні на що, крім важкої щоденної праці, виховування дітей і хатніх клопотів.

Яскравий приклад знаменитих українок стала - Роксолана (Анастасія Лісовська), впливова султанша. Анастасія Лісовська, дочка священика з містечка Рогатин на Галичині (нині Івано-Франківська область). Одна з найосвіченіших жінок свого часу, Роксолана приймала іноземних послів, відповідала на послання

іноземних правителів, впливових вельмож і художників. Європейські монархи передусім слали гінців саме до неї, а не до Сулеймана.

Важко уявити, що зовсім нещодавно жіноцтво не мало можливості мандрувати без супроводу чоловіка чи працювати на науковій ниві. Досі існує різниця між кількістю жінок і чоловіків у різних галузях науки чи в політиці. Однак у цивілізованому світі, жінки відвоювали доступ до рівної з чоловіками освіти. Ми різні, але рівні. Тож, сьогодні, жінки відстоюють гендерну рівність і твердо тримають у своїх руках важку зброю. Вміють куварити і танцювати, влучно стріляють із снайперської гвинтівки. Так, важко уявити, «сумісність» жінки і війни, це змінює звичне сприйняття реальності. Але жодна війна не обходила жінок стороною.

Ще у Першу світову війну жінки долучалися до можливості служити в армії не тільки сестрами милосердя. Відомі 34 жінки, служили у легіоні Українських січових стрільців. Дослідник, Недашківський В., підтверджує службу жінок в армії історичним фактом. На сторінках газети під назвою «Барышня-офицеръ» і свідчення про Олену Степанів, яка потрапила до полону. Вона ж була першою жінкою яка офіційно біла зарахована на військову службу у чині офіцера. Ще у 1914р нагороду за хоробрість отримали дві жінки. [20]

Жінки завжди були творчими. Саме їхня творчість формувала особливі риси України і власне українок. Незважаючи на відносну самостійність і незалежність українок, усе - таки біля керма влади стояли чоловіки, а жінки почувалися другорядними в багатьох проявах життя. Традиційно вважалося, що головне призначення жінки - це народжувати і виховувати дітей, дбати про чоловіка і вести домашнє господарство. Та врешті-решт жінки почали боротися за рівноправність із чоловіками. «Наприкінці ХІХ - на початку ХХ століття сталася важлива подія: жінки здобули виборче право, чим забезпечили собі підґрунтя для свободи, рівноправ'я з чоловіками та незалежності. Жінки змогли здобувати вищу освіту, долучатися до науки, вільно творити. Однією із таких новаторок є Леся Українка - поетеса, громадська діячка, послідовний і енергійний борець за

незалежність українського народу, яку доля навчила бути стійкою, адже вона протягом довгих років боролася і протистояла тяжкій хворобі та владі.

Вивчення теми участі жінок у війні фокусує увагу на проблемі не пристосованості жінки до чоловічих занять, по – перше, через свої психологічні особливості – фізичній слабкості, меншій стійкості по відношенню до стресів, материнства. По-друге, матеріально-технічна база пристосована тільки для чоловічої статі: одяг, взуття, амуніція, без врахування жіночих особливостей. Тому під час війни жінкам з 35 розміром взуття давали у кращому випадку 42 розмір. Всі ці недосконалості надавали додаткове навантаження і травмування, які жінки у воєнні часи винесли мовчки та зціпивши зуби, бо це були невеличкі прикраси перед бажанням знищити ворогів та здобути перемогу у бою. У часи війни про такі відмінності ніхто навіть не замислювався, жінки були такими ж бійцями як і всі інші, тому й дівочу красу - коси, одразу стригли, носили таку ж зброю як чоловіки і вправно нею користувалися але у всьому іншому – перевага була чоловікам – нагороди, присвоєння воїнського чину, тощо. У роки Другої світової війни 95 жінок отримали звання героїв, з них 49 посмертно. З загальної кількості нагороджених це становить 0,72%.

Літературно - художніх творів багато присвячено Другій Світовій війні. У всіх творах цього періоду людина піддається страшним випробуванням морального вибору, відданості своїй Батьківщині. Переглянуто безліч літературних творів на воєнну тематику але вона якби мовити про чоловічий героїзм. Жінка на війні більш епізодичне явище. Досить мало відомостей про жінок - захисниць іноді і самі жінки приховували, що вони воювали. Бо важко зрозуміти образ жінки на війні. Важко уявити, тендітну жінку, що бере участь у найстрашнішому дійстві – війні. Жінки виносили з поля бою поранених бійців, які важили більше ніж вдвічі. Були влучними снайперами. Працювали у пральні та куховарили. Лютчиками. Всі знають історію цих відважних жінок – які отримали прізвисько «нічні відьми». Безстрашні професіонали, літали на учбових дерев'яних літаках. Бо армійське командування не стільки не довіряли жіночій

статі, а давали саму «чорну роботу» на думку, щоб відлякнути від нежіночої справи але льотчиці і із цією технікою спромоглися не тільки відважно воювати, й знешкоджувати ворогів. До 1943 р. вони не брали навіть парашути, а максимально завантажували літак бомбами. Настільки дівчата не думали про загибель, а робили все для перемоги, більше відданості своїй Батьківщині не можна уявити. Як на сьогодні - це нерозсудливо, як на той момент - це героїчно. Жінки йшли на війну, бо вважали, що саме вони повинні це зробити. Але суспільство не визнавало жінку у ролі визволительки. Вважалось, що жінки не можуть захищати свою вітчизну так і бути на рівні з чоловіками. Жінки зіштовхнулись не тільки з неприйняттям, а й зі страшенною несправедливістю. На війні немає статі і як показувала практика чоловіки і жінки стояли на фронті на рівно і ніяких поблажок ніхто не отримував.

Перший твір про який хочеться згадати і мав великий резонанс свого часу - повість «А зорі тут тихі...» Васильєва Б. Автор спромігся підняти жіночу тему на війні. У повісті відсутні великі баталії. Лише повоєнні труднощі, дівоча комунікація та загибель молодих дівчат. Вони зробили так мало у своєму житті і так багато віддали заради миру. П'ять різних доль але одна судьба на всіх. За жанром це військова повість в якій поєднано трагічну історію з героїчним духом. Для них не буде майбутнього, вони не покохають і не будуть народжувати дітей, їхні мрії ніколи не здійсняться але вони пішли на це заради майбутнього. Для всіх майбутніх поколінь цей твір повинен був стати гаслом пам'яті. Війна і смерть не вибирає, вона збирає свій «жертвний урожай безневинних людей» жінок і чоловіків, дітей, старих і молодих. І як же нерозважливо скористалися братські народи цією жертвою. Твір було декілька раз екранізовано. Остання кінорежисерська версія через 43 роки від попередньої - це спроба надати можливість відчувати кожен окремий жіночий образ та відновити актуальність теми.

У творах художньої літератури ХХ ст. розглядався філософський аспект війни. Суть полягає у вислові - «У війни не жіноче обличчя». Пройшов досить

великий проміжок часу з моменту активної бойової фази останньої великої війни всесвітнього масштабу. Можна досліджувати, аналізувати, з'ясовувати де було місце жінки. Висловлювати свої думки щодо фактів нелюдської жорстокості. У мирні часи можна обговорювати доцільність прийнятих або не прийнятих рішень, що призвели до катастрофічних наслідків і було розпочато Другу світову війну.

Образ жінки-захисниці у сучасному світі користується популярністю серед режисерів і письменників. Документальна книга Алексієвич С. під назвою «У війни не жіноче обличчя» є беззаперечним доказом цього інтересу. Твір постійно змінювався та перевидавався, через цензуру того часу зміст не відповідав образу жінки-визволительки, можна назвати остаточним варіант 1985р. коли книга вийшла окремим виданням. Ця книга знайшла продовження у серії документальних фільмів, театральних постановках.

Автор підняла дуже болісну жіночу тему. Знищення жіночої природи - материнські почуття, турботливість, почуття любові, самої душі. Щоб навчитися вбивати, жінці треба навчитися вбивати власну жіночність. Чимало проблем створювало для жінок чоловіче оточення, в якому доводилося жити протягом тривалого часу.

Взяла близько 500 інтерв'ю. Це прості розповіді жінок які брали участь у Другій світовій війні. Правда без прикрас. Така, що жінки навіть боялися надавати розголосу тих жахів, що вони пережили. На меті автора було дати посил від покоління, що вони віддали заради перемоги та чим жертвували, щоб пам'ятали про це і цінували своє життя, мир і спокій у своїй країні.

Так, Юлія Гончар аналізуючи твір з боку гендерної нерівності, зазначила: «Жінки змогли прийняти виклики військового часу, віднайти у собі внутрішні сили вижити і повернутися. А суспільство не змогло осмислити нові гендерні ролі, оцінити внесок жінок.» [7] І на довгі роки був забутий подвиг жінок на війні самими ж жінками. Тому, що держава прийняла їхню саможертву але не визнала їх рівними із чоловіками.

Тільки з часом можна проводити якісь паралелі, давати оцінку і пам'ятати, що для нас зробили наші пращури. Коли війна відбувається в реальному часі можна знати тільки головне – хто воює за справедливість, хто простягнув руку допомоги і хто ворог. Сьогодні можна визначити боротьбу між добром і злом, біле і чорне. Людські страждання, ненависть не дають правильну дати оцінку тому що відбувається. Наша країна йшла до повномасштабної війни вісім років. Тому тема війни актуальна давно, бо відбувалась неоголошена війна.

Сучасні сповіді українських жінок розглянуто у книзі «Жінка війни» Шили А. 25 жінок різних професій — парамедики, волонтери, журналісти, військовослужбовці, розповідають про воєнні дії Сході України. Доля героїнь вистраждані, вони утворили в собі символічний образ самої України. Жінки з 2015 р. воюють як «фронтові нелегали». Офіційно жінок зараховували ким завгодно але не тими ким вони були насправді снайперами, мінометчицями, саперами, тощо. Для Міноборони цих жінок – добровольців не існувало ні як втрати, ні для допомоги при поранені. Нагороди вручали куховаркам. Щож насправді відбувається? Ми живемо у вік рівноправ'я але насправді його немає. Жінка після воєнних років досі бореться за свої права, а наше суспільство замовчує існування гендерних проблем. Можливо і досі нічого не змінилося на краще якби не нові стандарти НАТО та інші європейські цінності.

Щось змінилося з часом? Жінки стали домогосподарками? Чи вони так само продовжують відстоювати можливість мати вибір? Так, зміни відбуваються. За 30 років незалежності жіноча стаття представлена у парламенті. Відбулись зміни у законодавстві, де прописані гендерні квоти та добровільна мобілізація.

З 2021 р вийшов законопроект "Про військовий обов'язок і військову службу" №6482. «Так, проектом закону пропонується визначити, що жінки, на яких поширюється наказ Міністерства оборони України щодо постановки на військовий облік як військовозобов'язаних, можуть бути взяті на нього за власним бажанням». Це тільки початок. «Відтепер жінки і чоловіки військовослужбовці Нацгвардії можуть займати однакові посади. Раніше існував окремий список

посад, які було дозволено займати жінкам на військовій службі», — йдеться у сповіщенні Національної гвардії України у Facebook.

Всі ці життєві ситуації розказали наші співвітчизниці у 2017-2018 рр. у книзі спогадів Подобна Є. «Дівчата зрізають коси», вони з різних місць країни поїхали на Донбас добровольцями та приймали участь у бойових операціях по звільненню українських міст і сіл на Луганщині та Донеччині від окупантів. Російсько-українська війна змусила сотні українок узяти зброю та вдягти камуфляж. Жінки, які стали військовими за покликом душі і ще більш беззахисними та безправними для своєї країни. «Диванні чоловіки» не вірять, що жінки можуть воювати. Юлія Матвієнко «Білка» висловила свою думку про таке відношення: «Буває, що говорять, мовляв, ви такі-сякі, нічого там не робите. Я зазвичай просто запрошую приїхати в гості, обіцяю, що все покажу — що роблю, чим займаюся. Розказувати не буду, що я роблю, приїжджайте — побачите на власні очі.» [5]

Сповідь 25 жінок, що створені, аби дарувати життя, його відбирали.. Вони зробили свій вибір. Олена Білозерська ДУК : «Але поки що це питання не на часі, бо війна триває, і я мушу бути тут». [5] Автор книги робить акцент не на кількості трагічних смертей і душевних травм, завданих війною, а сповнену гуманізмом ідею справедливості і добра, здатність завершити війну з такими захисницями.

Можна прослідкувати зміни у ставленні жінки до себе у часи війни та у мирний час військових. Жінки - захисниці нарівні з чоловіками відіграють не менш важливе значення. Маючи збільшення прав із чоловіками, жінка не уподібнюється до чоловіків, а хоче залишатися жінкою. Відео сюжети з цієї теми останнім часом набули найбільшої популярності. І стрімко збирають велику кількість переглядів.

Проводячи паралелі між жінками захисницями у різні часи, та літературно - художніми образами, на мою думку, жінка не змінилася. Жага мати право вибору споконвіку мета і потреба, що рухає жінкою. Це її природа. Вона настільки відповідально ставиться до життя і на питання: «Якщо не я, то хто?», відповідь вже

зрозуміла. Жінка – матір, донька, онука, бабуся, вони залишилися турботливими, дбайливими і ніякий військовий камуфляж і війна не можуть це змінити. Саме такою уявляю образ жінки-визволительки – ніжною, чуйною, тендітною і рішучою, сміливою, мужньою із зброєю у руках.

1.4. Трансформація відтворення сюїти у змішаній сучасній формі мистецтва

В умовах розбудови української державності зростає інтерес до проблеми відродження національної культури. Визначне місце в системі формування національної свідомості українців, поряд з народною піснею і українським народним танцем розвиваються нові сучасні стилі. Український народ протягом століть створював самобутню культуру і одним з її найцінніших скарбів є танцювальне мистецтво. Кращі художні зразки народних танців збереглися і дійшли до наших днів. «Серед танців, які побутують тепер, можна відзначити хороводи, метелиці, гопаки, козачки, коломийки, гуцулки, кадрилі, польки і багато інших. Український народний танець, як самостійна частина хореографічного мистецтва, тісно пов'язаний з іншими видами танцю, із загальним історичним процесом розвитку хореографії. У танцювальних образах розкривається національний характер народу, відображаються явища, взяті безпосередньо з його побуту та праці, рідна природа тощо. Наявність яскравих побутових рис і особливостей, поєднаних з віртуозною технікою, надає українському танцю своєрідного колориту. Протягом багатолітньої історії народу танець збагачувався і видозмінився». Танець є відображенням боротьби, радості праці, ігр, різними порами року, ліричних мотивів.

У загальному розвитку мистецтва і творчості є певна специфіка виконання та визначення характерних особливостей жіночого танцю. Яка сформувалася у процесі становлення та розвитку української народно-сценічної хореографії. Народний танець спочатку був суто чоловічим. Саме сценічні постановки відомих

балетмейстерів – Павла Вірського, Вахтанга Вронського, Олексія Гомона, передбачають участь як чоловіків, так і жінок. З огляду на це жіночі партії мають свою специфіку, якої дотримуються й сучасні постановники, прагнучи зберегти національну своєрідність народного танцю. Але слід, не тільки зберігати нашу національну культуру, а й збагачувати та розвивати. Все, що свого часу було новим (наприклад -балет), через певний проміжок часу стає «старим» і невід’ємною частиною нашого культурного надбання. Перший новатор, сподвижник, завжди підпадає під негативне відношення більшої частини суспільства.

Вважається, і на мою думку також, що саме американська танцівниця, Айседора Дункан – є однією з основоположниць нового стилю танцю - контемпу. Ця жінка пішла на виклик тим, що заперечувала школу класичного балету. Вона була сама у своєму начинянні. Бо їй було непритаманне підкорятись правилам та канонам. Вона була бунтаркою, вільною у своєму поклику і незалежною у своїх поглядах. Віддавала перевагу вільному пластичного танцю. Саме її тіло знаходило відгук музики таким чином, що все ставало одним цілим. Айседора Дункан була доволі ексцентричною. Вона мала багату фантазію і не раз шокувала публіку своїми танцями. На сцену виходила для свого часу досить незвично і дивно, чим дуже шокувала загал - у вільному одязі і босоніж, іноді в напівоголеному вигляді. У своїх виступах за допомогою танцю буквально ілюструвала класичну музику. Для глядачів такі видовищні виступи були шокуючими. Навіть еротичними, тому більша аудиторія була чоловіча, вони дуже емоційно реагували на дійство. Талановита танцівниця народилася у час розквіту жіночої емансипації і незважаючи на те, що її школа не знайшла послідовників, вона внесла величезний внесок у руйнування стереотипів та розвитку нового стилю танцю. Саме ця історична постать, Айседора Дункан, допомогла мен, як балетмейстеру, зрозуміти, у якому стилі слід створити хореографічну сюїту «У війни не жіноче обличчя».

Суспільство, до 2000 – х років, приділяло увагу канонічним народно-сценічним та класичним хореографічним танцям. Танці були частиною малого кола поціновувачів такого виду мистецтва з правом виходу на велику сцену. Більший акцент був на збереження культурних цінностей українського родоvodu у хореографії, ніж розвитку. Прийшов час змін. Розвиток різних напрямків і стилів хореографічного мистецтва припав на моє отрочтво. На наших екранах з'явилися танцювальні шоу. Це наддало такий сплеск розвитку для самоствердження і самовираження молоді, що хореографія стала на вустах у всіх людей. Це стало цікавим і вийшло за рамки народної творчості, а прийшла в народ до людей. Молодь стала танцювати всюди. Хлопці почали займатись танцями, бо вони побачили, що може зробити гарний танцюрист. При тому при всьому залишатись мужнім чоловіком. Героями молоді стали – Григорій Чапкіс, Владислав Яма, Дмитро Дикусар, який зараз із зброєю у руках боронить нашу країну.

Також вплив мав і перегляд шоу «Танці з зірками». Самим знаковим для мого натхнення став найпотужнішим виступ Ахтема Сеитаблаева и Аліни Шоптенко (1 сезон), з хореографічною постановкою у стилі контемпорарі. На мене справив велике враження чуттєвий сучасний танець. Відсутні були якісь класичні канони хореографії, була одна чуттєва історія кохання. Він сприймається як дуже легкий, навіть повітряний танець але потребує великої фізичної сили, гнучкості, навіть гутаперчовості. Цей стиль важко зрозуміти але хочеться процитувати Пабло Пікасо: «Всі намагаються зрозуміти живопис. Чому вони не намагаються зрозуміти спів птахів?». Так і з хореографією у стилі контемпорарі – його не слід намагатися розуміти, він повинен знаходити відгук у серці, це дуже психологічний – проникнений витвір душі, який знаходить вихід через тіло у поєднанні із музикою.

Також вийшла низка американських фільмів «Шаг вперед» 6 частин (2006-2019 рр.) та британських фільмів «Вуличні танці» 3 частини (2010 – 2013 рр.). З появою фільмів такого спрямування для мене прийшло поняття як танцювальний батл та флешмоб. Для кінокритиків та кіноакадемії ці фільми не високохудожні.

Але, це спроба чопорних консервативних академічних чоловіків та жінок втиснути все у певні рамки. Та молодь від цих фільмів у захваті - хореографія, постановки трюків, мікс стилів, поєднаний із сучасною музикою безперечно на високому рівні і дуже сильно відрізняється від класичних стилів своєю не тільки унікальністю, а «драйвовістю»! Всі акторські почуття передані через танець. Для мене – це круто! Як можна суперничати та влаштовувати танцювальні бої? Хіба таке було колись можливо? Всі почали задумуватись, що танець – це, велике завзяття у досягненні своєї мети через виснажливі тренування для отримання результату. Але найголовніша мета усіх цих фільмів – повернути молодь від наркотиків, алкоголю, криміналітету до створення і надання приклад можливості знайти вихід своїй енергетиці, психоемоційній нестабільності свого віку у такий спосіб. Ці фільми розпочали те, що свого часу було започатковано Айседорою Дункан але різниця полягає у тому, що слід не заперечувати існування класичного танцю поряд з сучасним, а у його поєднанні. Наче злиття двох різних всесвітів, балет та хіп-хоп, джаз та кантемп і так далі.

Так, можна перелічувати багато фільмів, які мають у змісті хореографічні витвори. Але саме ці яркі зразки хореографічної кіноіндустрії вразили мене ще в дитинстві і надали доказ того, коли душа співає, слід танцювати і не тільки на сцені, а де завгодно! Так і відбудеться з моєю постановкою «У війни не жіноче обличчя». Апробація сюїти відбудеться на природі біля ріки, максимально наближена до сюжету.

Вважаю, саме танцювальні шоу, фільми допомогли розвинути та підняти хореографію на достойний рівень. Сьогодні контемпорари став найпопулярнішим стилем танцю. Це ціла філософія, а не просто набір технічних хореографічних навичок. Контемпорари – мала форма театральної постановки. Щоб передати почуття і емоції танцюрист повинен бути великим актором. Це танець свободи. Який досі розвивається і вбирає в себе нові виразні форми. Але це не просто симбіоз стилів і течій, що ввібрав в себе: балет, скретчинг, джаз-модерн, йога, тай цзи цюань, пілатес, а можливість не дотримуватись ніяких кордонів та заборон

для отримання дивовижної передачі свого внутрішнього стану у несподіваному творчому рішенні. Імпровізація є ключовою рисою яка гармонійно вчить керувати тілом і отримувати задоволення від контемпту. У цьому стилі для самовираження багато танцювальних комбінацій дуже складних і вони потребують постійного тренування і вдосконалення. Особливе значення має правильне дихання і робота зі свідомістю.

Тому вибір стилю контемпорарі для «Хореографічної сюїти «У війни не жіноче обличчя» не випадковий. Моя любов до класичного балету беззаперечна але для вибраної теми, канонів класики замало. Тільки сучасний сценічний танець, що поєднав у собі класику і різнобарв'я нових стилів допоможе висловити мої думки про війну і емоції душевного зламу в танці.

Висновки до першого розділу

... Проблематика війни була і буде завжди актуальна. Ми всі жили у ті часи, коли тільки й було розмов, щоб історія не повторилась ніколи знову. Але не судилося. Війна прийшла у наш дім. Нема жодного куточка де б не торкнулася війна. Всі ми, українці, від мала до велика, різних поглядів, віросповідань, піднялися захищати свою державу. Нас об'єднала в одне ціле ненависть до агресора. Серце крає облога Маріуполя...Ракетні удари по Києву, Харкову, Миколаєву, Одесі... Душа ридає над невинними діточками, що стали янголами... Хіба можна підібрати потрібні слова? Тільки танцем можна передати всю гамму почуттів – біль, смуток, любов, пристрасть, ненависть, страх, бо забракло слів і ком у горлі щоб висловити все те, що у думках.

Підсумовуючи теоретичну частину свого проєкту, можу зазначити наступне - хаос почуттів спотворений війною угамувався при зборі інформації для теоретичної частини. Всебічний розгляд зібраних матеріалів і аналіз допоміг угамувати сильний емоційний стан і правильно зрозуміти ідею хореографічної сюїти. Тому, майбутньому балетмейстеру слід приділяти увагу збору матеріалів

та проводити аналітичну підготовчу роботу для чіткого розуміння ідеї своєї композиції та вибору драматургічних засобів виконання хореографічної композиції щоб у подальшому мати можливість навчити інших відтворити образи на сцені.

При розробці творчого проєкту, час обумовив зміни концепції і душевного стану, щодо підходу до підготовки «Хореографічної сюїти «У війни не жіноче обличчя». Не можу визначитись, що було первинним – музика чи танець... Вони у мене злились у одну потужну експресію виходу таких сильних почуттів, які надали мені насагу вчитись і працювати у цей важкий час.

Нема пам'яті про минулі історичні та героїчні події - ми вже творимо історію самі!

Примітки автора творчого проєкту - «росія» написана з малої букви у визначені країни агресора і є самовизначенням автору.

РОЗДІЛ 2

ХУДОЖНІ ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЧОГО ПРОЄКТУ

ХОРЕОГРАФІЧНА КОМПОЗИЦІЯ

«У ВІЙНИ НЕ ЖІНОЧЕ ОБЛИЧЧЯ»

2.1. Лібрето

Чотири подруги зібрались на відпочинок біля ріки. Бешкетливо та мрійливо проводять час. Несподівано у тиші лунає тривога. Безтурботне життя закінчилося. Ворог прийшов захопити рідну землю. Розпочалася кривава війна.

Дівчата не можуть лишитись осторонь у воєнні часи. І кожна знаходить своє місце. Готові віддати всі свої сили і життя заради свободи та перемоги. На війні приходиться перше кохання. Війна не може зупинити проявів людського життя і хоча вона несе смерть - загибель рідних, друзів, знайомих, багатьох українців але життя продовжується і перемагає. В цьому сенс нашого існування.

Жінка прородителька миру і яка б війна не була, жінка вистоїть та перемаже! Вона береже до віку пам'ять про всіх загиблих і нагадує всім не забувати, що мир та спокій слід добре охороняти.

2.2. Форма, жанр, стиль; ідейно-тематичний аналіз

Форма – хореографічна композиція.

Жанр – героїчний.

Стиль – контемпорарі (контемп) танець.

Час дії – ХХІ століття, наш час, воєнні роки.

Тема – героїзм жінок на війні.

Ідея – відкрити завісу, що за обличчя у війни, розкрити жіночу силу, перемога життя над смертю, вшанування пам'яті про подвиг загиблих героїв-захисників.

Сюжет – юрба дівчат безтурботно гуляють. Окрім них у лісі біля ріки немає людей. Вони всі подружки і захотіли відокремитись та поспілкуватись про життя та своє майбутнє. Всі радіють сонячному дню, аж раптом вони чують звук тривоги. Розпочалась війна.

Всі чотири подруги знаходять своє місце у цей важкий час для країни. І на рівні з хлопцями, чоловіками, батьками захищають неньку Україну. Війна не перепона для кохання. У війни нема нічого жіночого, вона несе смерть і в неї нема обличчя – вона безлика, самий суцільний жах, що підпитується горем, ненавистю, злобою, безкарністю... Ворог вбиває багатьох. Але життя продовжується появою малюка на світ.

Дівчина-жінка-мати з сином принесла квіти і читає проникливий вірш. Всі вшановують пам'ять загиблим героям України хвилиною мовчання.

Надзавдання – гендерна рівність, відкрити сутність війни та показати її істинне обличчя, перемогти у цій війні та не допустити її повторення, вшанувати пам'ять загиблим.

Конфлікт – між силою війни (рашизмом) та героями захисниками та захисницями України.

Наскрізна дія – любов до рідного краю, готовність до самопожертви і віддати життя за рідну землю заради перемоги.

Контр дія – ворог безжально знищує Україну та українців, у всьому світі визначено це, як геноцид проти нашої нації і прагне захопити нашу землю, порушити нашу територіальну цілісність та знищити весь всесвіт.

2.3. Композиційно-архітектонічна побудова

Експозиція – Дівчата шумною юрбою прийшли погуляти та провести час разом біля ріки у лісі. Подалі від міського шуму.

Зав’язка – Дівчата безтурботно гуляють та насолоджуються красою природи. Біля річки немає людей, самі дівчата. Нічого не віщувало біди. Зненацька включається звук сирени. До гурту замріяних дівчат вривається «війна». Вони нічого не розуміють. Дуже налякані. Але «війна» їх сильно тримає і не відпускає із своїх пазурів. Дівчати розуміють, що нема вороття до безтурботного життя. Слід повернути мир у поля тільки прогнавши загарбників з нашої землі.

Розвитку дії – Всі чотири подруги знаходять своє призначення у період війни. Одна дівчина пішла захищати країну із зброєю у руках, друга - вимушено евакуйована, залишила свій понівечений дім але і за кордоном продовжує допомагати своїй країні, організовуючи волонтерську допомогу, третя – медсестра за фахом і залишається у лікарні денно і нічно надаючи свою допомогу раненим та хворим, четверта - продовжує навчати школярів. Вони знають на що йдуть та готові до останнього боротися за мир в своїй державі. Йдуть військові дії.

Кульмінація – Молоді дівчата та хлопці героїчно воюють. Війна не зупиняє появу величнього почуття між дівчиною та парубком. Саме у цей період виникає розуміння швидкоплинності нашого життя і виникає людська потреба дарувати своє тепло іншій людині. Довіряти та вірити в силу іншого. Але війна жорстока і збирає великий «урожай»... Загинула подруга - одна, друга... Загинув коханий... Дівчина, наче лебідь без крила, залишається без пари. Оплакує своє кохання. Одиноке життя. І сама головна подія – народження малюка та продовження роду людського, що уособлює перемогу та віру у краще майбутнє. Бере бушлат коханого та надягає його на себе. Простягає руки до неба у великій скорботі, наче набирається ще більше сил і піднімає дитину вгору.

Розв'язка – Війна відступає перед материнським коханням. Мати з дитиною підходять до дівчат в образі «війни» зривають капюшони, а там - відсутнє обличчя... Убита горем жінка з дитиною читає вірш.

Автор Олександр Кобиляков «УКРАЇНА – ПЕРЕМОЖЕ» 2014р.

Україно - матінко моя,
Яка ж не легка твоя доля,
Ще не звільнилась від катів,
Як сталося велике горе.

Повзе москалівська орда,
Повзе, як хмара, чорна, клята,
Стріляє «Градами» вона,
У тих, кого вважала братом.

Ховаєш ти своїх синів,
Загиблих в боротьбі з ордою,
Та небо плаче, бо вони -
Країни нашої Герої.

Орда надіялась візьме
І знищить нашу Батьківщину,
Не сподівалася вона,
На гідний опір України.

Поразка, втеча та ганьба,
Чекає ворога в країні.
Хто йде зі зброєю до нас,
Від неї сам же і загине.

Здолає клятих ворогів,
Моя рідненька Батьківщина,
І запанує на весь Світ,

Квітуча ненька - Україна.

Всі вшановують пам'ять хвилиною мовчання загиблим героям України.

2.4. Сценарно-композиційний план

Епізод	Виконавці	Світло	Декорації	Реквізит	Музичний матеріал	Хронометраж
1. Дівчата збирають квіти та відпочивають	4 танцівниці (4 дівчини)	Яскраве денне світло	Живописний задник – на екрані річка та ліс	Квіти	Мелодія «Не твоя війна» у виконанні Гурту «Океан Ельзи» (мінус)	00:40
2. Початок війни. До гурту дівчат вривається «війна»	8 танцівниць (8 дівчат)	Затемнення, світло 3 фонарів, що націлені на сцену та миготять	Чорне панно	-	Додаткові ефекти сирена, Мелодія «Не твоя війна» у виконанні Гурту «Океан Ельзи» (мінус)	00:30
3. Битва дівчат і хлопців з ворогом	8 танцівників (4 хлопці, 4 дівчат)	Приглушене денне світло з відтінками червоного кольору, туман	Задник – поле бою. Дівчата в образах війни відтворюють червоні язички полум'я	Червоні стрічки, гімнастборка, косинка медсестри, окуляри	Мелодія «Не твоя війна» у виконанні Гурту «Океан Ельзи» (мінус)	00:50

4. Зародження кохання	2 танцівники в (1хлопець, 1дівчина)	Мерехт ли ве світло, яке перелив ається різними кольора ми	Задник – поле бою	фата	Мелодія «Не твоя війна » у виконанні Гурту «Океан Ельзи» (мінус)	00:40
5. Останній бій	13 танцівники в (4 хлопці, 8 дівчат, 1 дитина)	Приглу ше не денне світло з відтінка ми червоно го кольору , туман	Задник – поле бою	бушлат	Мелодія і пісня «Не твоя війна » у виконанні Гурту «Океан Ельзи» (мінус)	00:58
6. Дівчина вшановує пам'ять читає вірш	1 танцівниц я (7 дівчат)	Темна сцена. 1 прожек тор висвітл ює постать посеред сцени	-	-	-	00:53
7. Хвилина мовчання в пам'ять про загиблих	13 танцівники в	Яскраве денне світло	Живопис ний задник – на екрані проектор а жовте поле пшениці, що переходт ь до	-	-	1:00

			блакитно го неба			
--	--	--	---------------------	--	--	--

2.5. Дійові особи та їх характеристика

Головні герої:

Дівчата (4 дівчини) – подруги років 20-25, хрупкої статури, Полюбляють разом проводити час. Бути на природі, збирати квіти та насолоджуватись чудовим краєвидом. Розмірковувати про своє щасливе майбутнє, розповідати плани на своє подальше життя. Бешкетливі та веселі у картатих платтях у квіточки, з заплетеними косами та підв’язані блакитними стрічками. Кожна з дівчат знайде своє місце у воєнний час. Незважаючи на тендітність вони будуть на рівні із чоловіками боронити свою землю.

Образ «війни» (4 дівчини) - слово війна жіночого роду, тому образ «війни» відтворюють дівчата у червоних сукнях. Сукні з капюшонами, що прикривають обличчя для того, щоб прибрати ідентичність. Волосся зібрані у високий пучок та заховані під капюшоном. Додатково у руках тримають червоні стрічки, що відтворюють коливання вогняних спалахів.

Військові (4 хлопця) – дуже схожі один на одного, всі статні, підтягнуті, коротко стрижені, високого зросту років 20-25. Кожен з них, вірить в те, що це їх обов’язок стати на захисті своєї країни. Військові дуже турботливо ставляться до своїх подруг. Поряд з ними нарівні знаходяться дівчата, що переносять всі тяготи воєнного життя в тилу та на лінії фронту.

Пара закоханих (1 хлопець та 1 дівчина, 1 дитина) – війна не зупиняє появу величного почуття між дівчиною та парубком. Саме у цей період виникає розуміння швидкоплинності нашого життя і виникає людська потреба дарувати своє тепло іншій людині. Довіряти та вірити в силу іншого. І сама головна кульмінація подружнього життя – народження малюка та продовження роду людського, що уособлює перемогу та віру у краще майбутнє і перемогу.

2.6. Характеристика музичної основи хореографічного твору

Музична основа хореографічного твору складається з однієї частини:

- темп: Moderato (помірно);
- лад мінорний;
- розмір 4/4;
- форма проста двухчасна;
- куплетна форма.

2.7. Сценографія

Умови виконання:

1. Велика сцена розміру;
2. Наявність екрану на задньому плані;
3. Світлове оформлення;
4. Відеокамера;
5. Проектор.

Реквізит:

- Квіти;
- Червоні стрічки;
- Гімнастборка;

- Косинка медсестри;
- Окуляри;
- Фата;
- Бушлат.

Світлове оформлення:

- Яскраве біле світло;
- Світлове затемнення;
- Зміна кольорів: синього, червоного;
- Взаємодія кольорів: білий з жовтим, білий з синім, білий з червоним;
- Стробоскоп;
- Туман;
- Прожектор.

Костюми:

Костюм дівчат: дивитися додаток А

Костюм «війни» : дивитися додаток Б

Костюм військових: дивитися додаток В

Костюм малюка: дивитися додаток Г

ВИСНОВКИ

Не можна дослідити війну у реальному часі. Лише через певний проміжок часу історики почнуть аналізувати війну в Україні, мати доступ до всієї інформації у тому числі і закритої від загалу.

Не можна відсторонитись від всіх і всього, наче нічого не відбувається. Війна в Україні почала розхитувати мирову рівновагу сил. І відношення європейської спільноти показує істинне відношення до всього, що відбувається. Затягування війни відбувається із дозволу країн, що бояться за себе та не закривають українське небо для захисту мирного населення від ракетних ударів. Хоча всі розуміють, що ворог може прийти до них.

І навіть зараз, коли продовжують смертоносні ракети руйнувати міста, українські люди не стають байдужими не тільки один до одного але й для всього живого. Так, у визволеній Бородянці, із застосування спецтехніки, врятували kota, що провів у зруйнованій будівлі, на 7 поверсі, близько двох місяців.

Коли постійно лунає тривога. Гинуть люди. Калічаться людські долі... Відношення до всього, що відбувається більш емоційне, обґрунтоване на почуттях ненависті до загарбників. Найстрашніше - ненависть до всієї нації, яка не тільки виправдовує війну але й довіряє фейковій інформації свого уряду, та не довіряє всьому світу, що став на захисті суверенітету і територіальної цілісності країни. Вірне твердження, що пропаганда «росії»* на дуже високому рівні. Якщо ціла країна людей підтримує загарбницьку війну, що її називають «воєнною операцією». Невеличка зміна назви підмінила зміст. Станєва Т. зазначила: «... поки лунають росканали на нашій землі. Поки шириться ворожа пропаганда, сіється неправда, жнива будуть кровавими. І поки хлопці помирають на фронті, ворог вбиває контрольним в голову наших громадян в тилу». [26] У цьому дуже допомагає культура. Тому заборона російських каналів, творчості постає на першому рівні для здобуття перемоги у інформаційному просторі. Для цього потрібно не тільки прибрати російський контент а замінити його на

демократичний і правдивий. Саме українська культура вже розпочала активні «бої» на культурному фронті. Нас підтримує весь світ. Наша самобутні народні традиції, наша солов'їна мова повинні лунати щоденно і щонічно. Наступний виступ за балетмейстерами!

У ході дослідження дійшла такого висновку, що є одне питання яке собі ставить кожна людина: «Якщо не я? То хто?». Так, жінки і чоловіки мають відмінності але природа нас і зробила різними, щоб ми один одного доповнювали. Чоловіча фізична сила у поєднанні із жіночою духовною силою дає змогу перемагати нарівні. Наша країна виявилася дуже довірливою і беззахисною, тому великому сусіду захотілося забрати «ласий шматок». Незважаючи на всі наші протиріччя у своїй країні, на своїй землі, у своєму домі, ми всі як один стали на захисті своєї України, бо кожен відповів на риторичне запитання: «Це, я!», що нема залежності від статі не тільки у образі «війни», щоб захищати свою країну.

Саме тому, збільшилась кількість жінок, що проходять військову службу у Збройних силах України до 22 % від загальної кількості і це максимально високі показники у порівнянні з різними арміями світу. Жінки на рівні із чоловіками проходять відбір та тренування. Так, до 30-ї річниці відновлення Незалежності на сайті Офісу президента України було оприлюднено наказ про присвоєння військового звання бригадного генерала медичної служби полковнику медичної служби Остащенко Тетяні Миколаївні. Вперше, жінка має можливість внести зміни та допомогти реорганізувати Збройні сили України та підняти її на новий шабель нових стандартів і нового зразка НАТО, де відсутня гендерна нерівність.

І сьогодні жінки віддають своє життя У перші дні початку повномасштабної війни. Одна з перших жінок-захисниць, медикиня, помертно отримала звання Героя України. Дерусова Інна Миколаївна – сержант, спасала життя поранених бійців на полі бою. Рятуючи понад 10 поранених бійців, жінка не думала про жертвність своїх вчинків, а тільки про порятунок своїх побратимів. Завжди кажу, що тільки своїм прикладом можна навчити інших. Інна Миколаївна, своїм

прикладом воєнного медика, надихнула свого сина стати вояком і захищати країну із зброєю у руках.

Ми, пам'ятаємо. Але історія показує, що приходить час, коли молоде покоління забуває воєнні часи. Змінює своє відношення до героїв та нівелює їхню самопожертву. Війна завжди буде актуальна, тому у майбутньому, слід знайомити молоде покоління з її історією для того, щоб це ніколи не повторилось знову посередством мистецьких проєктів, пропаганди культури.

Переглядаючи різні інформаційні матеріали для підготовки історичного підґрунття, при створенні хореографічної сюїти «У війни не жіноче обличчя», не менш важливим, був аналіз різних видів мистецтва, способів передачі інформації для можливості розкриття теми війни у творчому доробку. Відбулось переосмислення ідеї сюїти та отримано більшу глибину змісту, бо під час війни, проявився багатогранний образ української жінки і її велика сила – НЕЗЛАМНА! Тому підготовка теоретичної частини має важливу роль для подальшої роботи в практичній частині. Сучасний танець контемпорарі потребує не тільки високої фізичної підготовки але й проникнений душевний злам. Хореографія настільки поєднана з музичним супроводом і це настільки нерозривне поєднання, що його не можна виконати без відповідного душевного настрою. Глядачі повинні відчувати як би щось «защемило у грудях» від напруги у виконанні сюїти.

Саме завдяки критичному аналізу творчості та сьогодення були отримані результати емпіричного дослідження на базі якого було створено і підготовлено «Хореографічну сюїту «У війни не жіноче обличчя».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексієвич С. А. У війни не жіноче обличчя. Мінськ : Мастацкая літаратура, 1985. 317 с.
2. Весоловський О. Ювілей українського театру. *Діло*. 1914. 3 квітня.
3. Дункан А. Моя жизнь. Москва : Мистецтво, 1990. 350 с.
4. Жінки Центральної та Східної Європи у Другій світовій війні: гендерна специфіка досвіду в часи екстремального насильства : зб. наук. праць / за ред. Г. Грінченко, К. Кобченко, О. Кісь. Київ : АРТ КНИГА, 2015. 335 с.
5. Подобна Є. Дівчата зрізають коси. Книга спогадів. Київ : Люта справа, 2018. 346 с.
6. Скржинська М. В. Геродот та його історії про Скіфію. Енциклопедія історії України. Т. 2. Київ : Наукова думка, 2004. 688с.
7. Фиалко Е. Е. Амазонки эпохи викингов. *Археология і давня історія України*. 2018. № 1 (26). С. 73-84.
8. Фиалко Е. Е. Скифские амазонки : состояние изученности. *Археология і давня історія України*. 2018. № 2 (27). С. 172-192.
9. Чарнецький С. До історії стрілецьких пісень. *Діло*. 1916. 18 березня.
10. Чарнецький С. Історія українського театру в Галичині. Нариси, статті, матеріали, світлини. Львів : Літопис, 2014. С. 365.
11. Шила А. Жінка війни. Харків : Фоліо, 2018. 316 с.

Електронні ресурси

1. Анімаційне відео «Душі» стало реквієм за загиблими українцями. URL : <https://novy.tv/ru/news/2022/04/19/animaczijne-video-dushi-stalo-rekviyemom-za-zagyblymy-ukrayincyamy/> (дата звернення : 19.04.2022).
2. Барсукова О. Війна очима дітей: в Україні збирають дитячі малюнки для NFT-аукціону. URL : <https://life.pravda.com.ua/culture/2022/03/18/247873/> (дата звернення : 18.03.2022).
3. Вечканова О. «Спасибі за дитинство»: мережу зачепив лист хлопчика із Гостомеля до розстріляної мами. URL: <https://telegraf.com.ua/ukr/kyiv/2022-04-08/5701796-spasibo-za-detstvo-set-tronulo-pismo-malchika-iz-gostomelya-k-rasstrelyannoy-mame> (дата звернення : 08.04.2022).
4. Океан Ельзи Не твоя війна. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=eOtEC4wCA40> (дата звернення : 12.03.2022).
5. Гал І. Під Києвом провели спецоперацію з порятунку kota зі зруйнованої багатоповерхівки. URL : <https://fakty.ua/400592-pod-kyevom-proveli-specoperaciyu-po-spaseniyu-kota-iz-razrushennoj-mnogoetazhki-foto-video> (дата звернення : 02.05.2022).
6. Гендерні зміни у Нацгвардії: жінки стають командирами. URL : https://www.youtube.com/watch?v=j2_QHdc58IY (дата звернення : 15.10.2021).
7. Гончар Ю. Самовизначення жінки у час війни (за матеріалами книги Світлани Алексієвич «У війни не жіноче обличчя»). URL : <https://genderindetail.org.ua/spetsialni-rubriki/literatura/samoviznachennya-zhinki-u-chas-viyni-za-materialami-knigi-svitlani-alexievich-u-viyni-ne-zhinoche-oblichchya-134697.html> (дата звернення : 15.11.2021).
8. Дієго Веласкес. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/Дієго_Веласкес (дата звернення : 07.04.2022).
9. Женское лицо войны в Ураине: заседание Совета Безопасности ООН. URL : <https://news.un.org/ru/story/2022/04/1421702> (дата обращения : 11.04.2022).

10. Грабовская И. Женщина и война в Украине. URL : <https://day.kyiv.ua/ru/blog/obshchestvo/zhenshchina-i-voyna-v-ukraine> (дата обращения : 21.04.2022).
11. Жінки в армії: війна під прикриттям. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=M9Olgh7QOOE> (дата звернення : 15.10.2021).
12. Жінки в Нацгвардії. Які вони? URL : <https://www.youtube.com/watch?v=8gwMvJPkYs0> (дата звернення : 15.10.2021).
13. Захисниці. Фільм про жінок в Нацгвардії. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=Jfki1YApj-4> (дата звернення : 15.10.2021).
14. Зі зброєю чи без. Українські жінки захищають свою державу. URL : <https://ukrainer.net/zhinky/> (дата звернення : 08.03.2022).
15. Історія Ірини Фількіної, убитої жінки з червоним манікюром із Бучі. URL : <https://2plus2.ua/novyny/istoriya-irini-filkinoi-ubitoy-zhinki-z-chervonim-manikyurom-iz-buchi> (дата звернення : 11.04.2022).
16. Когда кровоточит сердце: женщины просят остановить войну в Украине. URL : <https://www.dw.com/ru/zhenzhiny-prosjat-ostanovit-vojnu-v-ukraine/a-61049301> (дата звернення : 15.10.2021).
17. Кречетова Д. Из полону на весілля: захисник острова Зміїний одружився у Харкові. URL : <https://life.pravda.com.ua/society/2022/05/2/248486/> (дата звернення : 02.05.2022).
18. Максимова А. У Житомирі проводять майстер-класи та збирають дитячі малюнки для воїнів на передову. URL : https://www.zhitomir.info/news_206942.html (дата звернення : 04.04.2022).
19. Моргун І. Перша жінка Герой України, якій це звання присвоїли посмертно, навчалася на Тернопільщині. URL : <https://suspilne.media/217054-persa-zinka-geroj-ukraini-akij-ce-zvanna-prisvoili-posmertno-navcalasa-na-ternopilsini/> (дата звернення : 13.03.2022).

20. Недашківський В. Емансіповані українки. Як наші жінки боролися за місце під сонцем. URL : <https://uain.press/articles/emansypovani-ukrayinky-yak-nashi-zhinky-borolysya-za-mistse-pid-sontsem-1006386> (дата звернення : 08.03.2022).
21. Ой у лузі червона калина. Концерт «Доброго вечора! Ми з України!». URL : https://www.youtube.com/watch?v=EV_vT0Vud5Q (дата звернення : 05.04.2022).
22. Осадча Я. Вони мені як діти. Дітей же не кидають. Історія Анастасії Тихої, яка вивезла з Ірпеня понад 20 тварин. URL : <https://life.pravda.com.ua/society/2022/03/17/247846/> (дата звернення : 17.04.2022).
23. Осадча Я. На кухонній шафі, яка вціліла після обстрілів в Бородянці, впізнали керамічного півника з Василькова. URL : <https://life.pravda.com.ua/culture/2022/04/9/248169/> (дата звернення : 09.04.2022).
24. С оружием или без украинские женщины защищают свое государство. URL : <https://ukrainer.net/ukraynskye-zhenshchyn/> (дата обращения : 15.10.2021).
25. Серватинська Є У Бучі охопило відчуття безпорадності – фотографка Суспільного про війну, знімок "шафки" та убитих. URL : <https://suspilne.media/228131-u-buci-ohopilo-vidcutta-bezporadnosti-fotografka-suspilnogo-pro-vijnu-znimok-safki-ta-ubitih/> (дата звернення : 13.04.2022).
26. Станєва Т. Культура – це також зброя: українська режисерка з Болградщини про вплив російської пропаганди та чому так важливо плекати українську творчість. URL : <https://yug.today/kultura-tse-takozh-zbroia-ukrainska-rezhyserka-z-bolhradshchyny-pro-vplyv-rosiyskoi-propahandy-ta-chomu-tak-vazhlyvo-plekaty-ukrainsku-tvorchist/> (дата звернення : 12.05.2022).
27. Харриет Оррелл. Защитить достоинство и детей : истории пяти украинских женщин, отправившихся на передовую. URL : <https://www.bbc.com/russian/features-60736905> (дата обращения : 15.03.2022).
28. Чи комфортно жінкам в українській армії. URL : <https://youtu.be/11Of8DdLNaQ> (дата звернення : 15.10.2021).

29. Як живеться дівчатам у Нацгвардії. URL
https://www.youtube.com/watch?v=1_9Ktq5TfAg
(дата звернення : 15.03.2022).

ДОДАТКИ**Додаток А. Костюм дівчат**

Додаток Б. Костюм «війни»**Додаток В. Костюм військових**

Додаток Г: Костюм малюка